

ВІКНА ЙОГО ДОЛІ

(ювілейна сільвета-диптих Василя Лизанчука)

1

Як і завжди, він нинішній досвіток вітає у вікні кімнати, що слугує йому за творчу робітню, заставлену стосами книг, журнально-газетною періодикою, численними ви-тягами з публікацій історичної, філософської, літературознавчої та зі спектру мовної стихії проблематики. У в'язанці чорнильних та кулькових ручок позосталися його роз-думи, міркування про насущні питання соціального буття, спора частина його душевних борінь, шукань відповідей на віковічні застиглість в часі: чому так недолуго просува-ємося до широти-гостинця волі й ревно вимолюваної свободи, чого хтось має право грасувати його і мою святу землю-матір, чому запарканний сусід століттями силкується затулити вуста його рідній мові – і зробити кожного із нас перевертнем-прислужником. Чому-чому?.. Де ті пунктири, які він, сивоголовий професор, академік високої універ-ситетської педагогії Василь Лизанчук зможе розкрити, розширити й виповнити думкою та почуттями на чистому, як нинішній новорічний досвіток, аркуші поперу, зарядити оті, аж до пекоти гарячі, роздуми силою духу, прабатьківським вмінням і досвідом – і висповідатися пером перед собою, своєю родиною, рідним університетом, що носить ймено великого будителя совісті й сумління світового українства – Івана Франка, своїм стражденним народом.

Може, оті штрихи, первні-ескізики він бачить отут, перед досвітковим вікном. Можливо...

А він, омолоений Божою благодаттю на творчу, посилену його розумові, силу, стоїть перед шибкою, наче вивіряє помисли з чистим небом, звіряє хід думок з тим надза-вданням, яке прибилося до його чола, до пульсування життя й якогось стривоженого серцестуку.

І ось очікувана мить: десь пробуджене сонце перемітковує промінці й пересипає сніговим остріблом, радіоприймач, ледь пропози́хавшись, посилає прихрипливі вітання з новонародженою дниною, і він, вдивляючись у безмір широчіні неба, що ошчасливилює його досхідне вікно доброю вістю на полагоду з думками, простує до столу, пере-глядає вчорашні начерки-рядки, наче перетасовує їх, якоесь укладає-впорядковує – і готовий залишити на папері ті міркування, які ще вчора-позавчора десь мріяли, десь кільчилися, а сьогодні, певно, уже дозрілі, мають лягти позиційно, концептуально, саме по-лизанчуківськи.

Так уже повелося, що далекий тридцять сьомий рік у коломийському селі Ганів, який родина відкрила собі як духовну скарбоньку народженням хлопчика, що нарекли його іменем пресвятого Василя Великого, уже вісімдесятий раз він розпочинає подячною молитвою Творцеві, що засвітив йому світло висоти, аби уздріти дивовижжя білого світу, пам'яті вічних трударів на землиці – тата й мами, – молитвами-втіхами

за нинішні дари, які спосилає Небо його синові Сергію, внучкові Тарасові, правнучку Маркові, невістці Марії, чотирьом рідним сестрам, що у покутській стороні, внукам-продовжувачам великого і славного роду, усім ближнім і дальнім фаміліянтам, дузям-побратимам, бо така вже звеличена і збагачена добром – у слові й чині постава цього світлоокого кремезняка-чоловіка.

А вікно, наче якийсь проявник прожитого-перебутого, то наближає його зір до шибок, то наче прихмурюється, якби нагадає своєму зірцеві, чи іспитує його: а чи на пам'яті твоїй, як задирикуватий Василько забаг бути військовиком і таки вступив до Львівського військово-політичного училища, відтак мав щасливу можливість не раз розмовляти з космонавтом Титовим, оповідати про це, а ще потому опинився на журфаці Львівського університету, відтак мірчив поля області, різні підприємства в якості кореспондента міськрайонних та обласних газет, радіомовлення. Скільки-то з-під твого пера всипалося до історії-буття краю не скупих, а розлогих аналітичних сторінок про працю наших батьків. А чи тямкуєш, чи маєш на пам'яті?..

Сіпнулася брова, запекло в очах, ніби час війнув піском, стиснулися вуста, якби якась незбагненна сила затуляла губи, щоби не вигубилися слова пам'яті про тих, що уже відійшли за небачений пруг.

Чи пам'ятаєш?.. А що це таке пам'ять, яке місце відведено їй у його пізнанні професії, життя, суспільства, світу. Що це таке для пана Василя пам'ять: може, це той радісний спогадок, коли разом з колишнім деканом, утверджувачем школи в теорії української публіцистики Володимиром Здоровею, автором цих рядків, досвідченим радіожурналістом Романом Андріяшком мало не вклякали в подячній гордості на беріжку, у горах, втішаючись чистотою й оздоровом чуркала, що охолоджувало наші руки; а, можливо, пам'ять – це оті невидимі, але, як живі посвятивечірні дзвіночки колядників, відзвуки-нагадування, що термосять пережите, бачене, здобуте, а чи втрачене й невірнуче, як юні літа, - про кожен день твоєї скромної ходи, або ж про плановане, аби вивищитися у правді про те, що осягаєш розумом, вимішуєш на мудрості друзів та попередників. А якщо пам'ять в'яне, ніби підкошене бадилло трави, то що маєш діяти, аби таки чіткіше вив'язалися її м'язи, аби вона стала ціпкою й мускулистою, га, що, чоловіче, маєш і мусиш робити: не скиглити ж тільки через те, що лютезний воріг упосліджує твою мову, хоче надітнути тобі і нам язика – абисьмо яничарили глухонімно. Що скажеш ти і твоя пам'ять?..

І він заряджає заняття з теорії та історії пресології, майстерності телерадіожурналістики, з соціології сучасного простору соціальної комунікації, демонструє студентам унікальні документи-свідчення про те, як од часів царату та московського імперського поневолення упосліджувалося, нищилося, кавальцювалося, ніби непотріб-цурпалки, нівелювалося в надії, що саме чужинецькі чорнокнижники й доморощені бузинописці скинуть його, це слово, у прірву забуття. Та ж бо ні! Професор Василь Лизанчук своїми пошуками-студіями задає собі й молоді надзавдання, адже по-особливому освітлений потребою часу сегмент пам'яті підказує, що доконечно і то небавом треба розкрити сторінки правди, і він своїми численними публікаціями в “Дзвоні”, “Мандрівці”, “Літературній Україні”, “Слові Просвіти”, “Галичині”, “Українській літературній газеті”, багатьох науково-популярних книжках, а відтак – і в потужних монографічних з'явах,

як: “Навічно кайдани кували”, “Кроки”, “Завжди пам’ятай: Ти – Українець!”, “З-під іга ідолів”, “Не лукавити словом”, “Кайдани ще кують”, “Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації”, “Історія російщення українців”, “Творімо разом Україну!” формулює новітній погляд-розуміння таких доленосних і присутніх констант, як національна ідея, наукова позиція, патріотизм, україноцентризм.

Та щоб мати з чим іти до людей, невидима, але така живуча пам’ять зобов’язує, кличе надолужити те, чого не увібрали серце і розум в ті очорнительські часи, чого треба нагромадити, як бджолі-трудожці перги, отих знань, часто-густо першовідкриттів, аби самому утвердитися на тривкості того інтелектуального фундаменту, на який сам ступаєш. І він заповзято відчиняв спочатку вузькі квартирки, відтак розсував онічевлені віконниці до світу правди, прочиняв нароствір не лише вікна, а й двері до бездонного занурення в пізнання багатограння українства тут, на материк рідності, й ген-ген поза ним.

Щоденна багатолітня праця в академічних бібліотеках, архівних сховищах, перелопачування тисяч і тисяч підшивок давньої й новочасної періодики, аналізування різножанрового продукту телевізійного та радіоєфіру розширювали концептуальне коло зацікавлень та фахових інтересів, отієї суспільно-громадянської й просвітницько-культурологічної аури, яка цілковито поглинула Василя Лизанчука як вченого, педагога, громадсько-політичного діяча.

Він незлічимо багато читає, пише оперативні відгуки, ширші рецензії-прогнози на праці з найнесподіваніших галузей знань, йому вистачає натхнення, снаги й усвідомленої потреби, аби мовити про знакові постаті в господарюванні, політиці, педагогіці, журналістиці, мистецтві, літературі. Він якось наче несподівано, водночас скрупульозно-витончено, публіцистично заряджено й філософськи осмислено портретує в своїх розвідках, есеях Дмитра Гладуняка, Петра Дем’янюка, Миколу Савчука, Василя Пилип’юка, Володимира Здоровеґу, Олександрю Сербенську, Василя Стефака, Романа Андріяшка, Івана Крупського, Мирослава Романюка, Миколу Васильчука, Марію Бурмаку, Олега Романчука...

На переконливе свідчення його побратима широкознаного доктора історії, професора й академіка Ярослава Калакури, пан Лизанчук “...ніколи не впадав у депресію, тим більше у відчай, він завжди з життєдайною вірою дивився і дивиться у майбутнє, але його душа не сприймає будь-якої несправедливості, кривди, тим більше, коли це стосується свого народу, своєї Вітчизни. Тому він глибоко обурюється тим, що й на третьому десятиріччі з часу відновлення державної незалежності Україна залишається в зоні загроз національній безпеці, під потужним пресингом російського ідеологічно-політичного режиму, який дедалі більше набуває тотального характеру, опановуючи не лише фінансово-економічну, інженерно-технічну, науково-освітнянську, культурно-мистецьку, духовно-релігійну сфери, але й найвразливіший – мовно-інформаційний простір: радіо-телевізійний, книго-видавничий, газетно-журнальний”...

2

Неділенька умила вікно його помешкання ясиною і незвичною провидністю. Чоловік після молитви стояв якось зацікавлено, наче перечитував див-слова, що йому

через писців-промені спосилало щедре небо. Здавалося, що звідтіль, з високості, якое загадково спливають ще незнані йому знаки, відтак виорамлюються в літери, потому словами рядкуються у досі нечитаний текст. Що це, щось привиджується, щось відтак прочувається на óзвук, бо на правду до дзбанка, що розправив розкішні косиці по своїх óбоках, щось наче вливає якусь незнаність, якусь неземну вартість.

А мо', до цього неголосистого жбана небо саме тепер, в наближенні Різдва Господнього, докладає тих небачених ним ще пелюстинок, з яких і виповнюється його доля.

Він, мовби заінтригований бачено-небаченим, але таким закличним, доторкнувся пальцями до шиби, мовби хотів відчутти на дотик теплінь отієї світлоколірності, що заводить до його світлиці разом з чистістю неба світлість думок і ще невиказаних слів.

Доля! Мовби прошепотілося підсвідомо, поза зваженою потребою, і перед Василем, що якое нев'язко поправив кутасики улюбленої вишиванки, почали одна за одною відриватися, як пелюстинки від кружечка квітки-ромашки, що в далекому дитинстві гадкували: любить-не любить, спогади, пережиті миттєвості й такі гіркувато-солодкі години, відтак – дні, місяці, роки...

Він усвідомлює, що уже не треба тесати коромисло, аби нести аж дві путні води, бо крутішає гора, бо на життєвій путі уже важкість ходи, але його відерце ще виповнене, і тої живильниці, якою благословляється його щодень, вистачає на те, аби доливати до дзбанка долі і думок, і любові, і співчуттів, і возрадуваності.

Кажуть і вірно твердять, що доля, як оте невидиме сяєво, що заповнює твою душу в час Літургії, живе з тобою і в тобі ще в зачатті; що вона, ота найнезбагненніша з усіх знаних досі філософем, закодовує твоє ім'я і живе в ньому до останнього твого подиху; що доля – і є той найвищий іспитатор твоєї сутності, твоєї життєпризначеності, через які і саме в яких ти виказуєшся як людина, здатна на добротворення.

“Не важ долю, не зміниш її – змінюйся сам!” – в цьому афористичному виказі таки закодована правда. Бо якби він, Василь Лизанчук, не велелював свою абстрактну долю, а вона, земно-реальна, таки взяла його за руку і в один з далеких івано-франківських журналістських днів перевела через свою невидиму кладку до омріяного й, здавалося б, ніколи не здобутого Львова. А сталося. Чи то доля, а чи він, молодий та впертий до праці пером, та привели одне другого на факультет журналістики. Тут спочатку якое несміливо, відтак уже цілеспрямовано осилив перші пороги складної педагогіки, отієї наукової драбинки, зачепившись за яку, мусив діставатися верха, бо якже інакше – така твоя доля!..

Вчився у старших побратимів, навчав інших. Чимало часу поїдав складний побут: після університетської праці наступав нелегкий “фартушковий” час, бо ж в кімнатчині, яку отримав у гуртожитку, треба було дати лад мінігосподарці, спрямовувати у вірне житейське русло сина, що приїхав сюди на навчання й здобуття батькової професії, сидіти допізна при настільній лампі, змагаючись із ще не опанованими теоретичними постулатами, візіями, твердженнями.

Ет, доле! Що ти можеш без участі того, до кого приросла, як тїнь до прохожого в світлодень, як можеш скоригувати думки, вчинки й діла того, а чи іншого, якщо він не

сокотить тебе, доле, не увірував в тебе, не піклується про тебе, аби ти проявлялася в ньому як чиста оздоба, як його внутрішнє лице...

А нинішньої неділі пан Василь, мій побратим по духу і крові, йде зі своєю доленькою – дружиною Марічкою до святхраму. Він стоятиме поруч з цією вродливою жінкою, що колись-то волею долі стрілася йому у львівському середмісті, а потім віддала на поклик його руки своє серце і, певно, подальшу долю.

Уже три десятки літ, як їх з'єднала, наче злила воедино, доля обопільного життя, тривоги, радості за Роксоляну, Оксану, Олега. Незлічиму кількість разів я бачив їх не разом, а власне поруч, одне з одним, як милих дітей, як воркунців-голубів, бо кожен з моїх милих друзів, вочевидь, сповідує найвищий принцип небесної науки: живи не для себе, роби першим крок до близької тобі людини, не очікуй винагороди за тобою вчинене, а віддавай добро, оскільки годе, – і тобі воздасться востократ...

Побачити б тільки, коли на вечорі-презентації нових високомистецьких фотоальбомів маестро Василя Пилип'юка про духовного апостола нації Тараса Шевченка у видавничо-мистецькій галереї “Світло й Тінь” брав слово академік Василь Лизанчук, як радісно й подячно світилися її очі, як цвіли на її обличчі рум'янці. Хіба це не одлене щастя?..

А коли на одному із знакових мистецьких вечорів-ювілеїв пан Лизанчук вийшов на сцену, аби виосібнити найсуттєвіші кроки цього літератора й вченого із його ж таки життєвої потужності, то саме вона, Марічка, як пелюстина долі, долучилася до чоловікової бесіди, вручивши ювілярові велетенський сніп троянд.

Скільки ж пораховано й не злічено він, Василь Лизанчук, виголосив промов, доповідей на найрізноманітніших конференціях, диспутах, презентаціях, мистецьких та літературних вечорах-імпрезах. Скільки добра засіяв цей чоловік-трудяга, цей інтелігент-інтелектуал, який, здавалося б, сам себе витворив із такого тривкого “замісу”, як праця, а скільки ваговитих змістом слів повернулося на його конто. Що це – хіба не доля, не її негасимий магнетизм, а, може, якась генна напускність, бо ти, весь обнятий цією панею-долею, заарканений фізично й духовно – і не моцуйся, не змінишся, не переінакшишся, бо ти виплекав собі саме таку долю, вона ж – твій знак, твій промінь, твоє світло і велике негасиме сонце.

Ви – разом: Ти і Доля!

Володимир Качкан,
академік